

Boris A. Novak

Izgnanstvo

Obisk

(zamirajoči sonet)

Spominjam se poletnega poldne
na vrtu davnodaljne rojstne hiše,
ko je prišel Obisk, ki ga srce
razume z grozo, razum pa ga briše.

Dva moška srednjih let, preplašena gospoda,
sta se predstavila: nekoč sta tu živela.
– Kot strela z jasnega. – Hiša je Usoda.
Zato sta prišla nazaj. Zato sta si hotela

ogledati vrt *svojega* otroštva,
ki je bil tedaj vrt *mojega* otroštva.
Iz varnosti izvržen v tesnobo,

sem čutil, da moram biti gostoljuben
in spoštovati njuno hrepenenje.
Medtem ko sta, ozarjena s svetlobo

otročtva, pila vonj te hiše in puhtenje
vrta, sem – devetletni deček – dobro vedel,

kako bom tudi sam nekoč, išoč besede,
trkal na ista vrata, na izvir izgube,

in spraševal, če smem še enkrat vdihniti ta zrak.

Ta vonj, ki veje iz zidov. Ta poldan. Ta somrak.

Živo mesto

(repati sonet)

Ko zdaj po mnogih letih znova hodim
po ulicah, tako neznansko znanih,
po brazgotinah na najgloblji rani,
prelomljenih pečatih na usodi

večnega tujca, se čudim, kako je možno,
da moja stara hiša še zmeraj stoji,
da za istim vogalom venomer otožno
zavija isti veter, da obstret luči,

neštetokrat razbite, še zdaj sveti
nad kot nekoč prekrasnimi dekleti,
da moje rojstno mesto še živi ...

Pričakoval sem, da bo mesto izumrlo,
kot sem umrl sam, ko sem odšel. Na dno noči ...
Nakar mi jok hvaležnosti zadrzne grlo:

O, naj živi! Tudi brez mene. Tudi brez mene ...

Nad mestom

Od ljudstva, ki živi na varnih tleh,
si se preselil daleč stran, navzgor,
med ljudstva zraka, žvižgajoči smeh
vetrov, dlani daljav. Tu ždiš, nag, nor,

nikogaršnji, le svoj. Rad opazuješ
obris gradu, spreminjaste oblike
oblakov, ki potujejo na tuje,
in kaplje, ki trenirajo dotike

na koži šip. Ponoči netopir
nenadoma prereže rahlo spanje.
Poslušáš sovo. Zjutraj in zvečer

naviješ sončno uro. Zvoki mesta
prihajajo do tebe kot mrmranje
sanj. Mečeš dolgo senco po teh cestah.

Izbrisani

(repati sonet)

Najhujše se je posloviti in ostati.
V istem mestu. Na isti cesti. V isti
hiši. Obstati pred zaklenjenimi vrati
z zamenjano ključavnico, nečisti,

nevidni sosed. Človek brez pravice
do sebe. Tujec sredi hrupne množice.
Vsi vedo, kako. On ne. Ne pozna resnice
in ne zna prestopiti čarne krožnice.

Čeprav doma, vsi pravijo, da je na tujem.
Izgnan globoko vase, kjer potuje.
Notranja emigracija je strašna veda.

Morda bo treba stran. Morda bo treba
dokončno izpod sence tega žleba.
Morda ta meja ni tako visoka.

Morda na drugi strani čaka roka.
Tam bo vse to nekoč na glas povedal.

Njegov je molk, njegova je beseda.

Strah pred vrnitvijo

Edina stvar, ki mi še brani iti stran,
je strah. Strah pred vrnitvijo. Bojazen,
da bo pogled nazaj še bolj porazen,
kot je pogled naprej. Da bo še bolj razdejan

ta svet. Da bo ta zrak še bolj postan.
Da bom po starih, ljubih cestah blodil blazen,
raztrgan med ljubeznima, hiteč narazen,
izbrisan z vseh seznamov živih, na smrt neznan.

Da se bom zjokal zaradi zgubljene vere
v mali, topli, varni kot spomina,
kjer znanci dihajo skoz kožo. Da bo mere

mojih besed jemala mrzla domovina.
Da bom spoznal, kako je moj edini dom selitev.
Kako je od slovesa težja le vrnitev.

Domotožje brez doma

(Zadnja večerja)

Si zadnja priča izginulega sveta.
Tvoj rojstni kraj je nespoznavno spremenjen.
Še tu in tam odmeva znani, topli zven
pribora pri večerji, a ga hrup lajanja

brž preglasi. Drhal kriči. Bog trajanja
je mrtev, jezik je izgubil svoj pomen.
V tkivo lačnega spomina potopljen,
zdaj črpaš le še temelj lastnega srca,

vse bolj izčrpan. Prevelika je razlika
med belim mestom, ki si ga poznal nekoč,
to ladjo iz luči, in breznom brodoloma ...

Naj bo vse, kar ostane, ta spominska slika:
zadnja večerja. – Naj ostane le nemoč,
to strašno domotožje. Lepše je od doma ...

Listine

Moj rojstni list, ki ga skrivam na dvojnem dnu

kovčka, je z mirno roko spisan v cirilici:
izdal ga je Matični urad v nekem davnem snu.

Moj potni list je stiskan v latinici:
izdala ga je Upravna enota v Ljubljani,
v slovenščini, angleščini in francoščini.

V srčnem žepu suknjiča ga stalno hranim,
za vsak primer, če bi nenadoma iz nuje
moral na pot. Število štempljev brž naznani

vsem varuhom mejá, da preveč potujem.
Preveč prestopam varne meje. Temen in nečist.
Z drugačnostjo okužen. Večni potnik. Tujec ...

Kdo bo štempljal moj polni potni list
na zadnji meji k nedoseženi daljavi?
Kdo bo preveril, če drži moj rojstni list?

Kdo bo z mirno roko podpisal moj mrliški list?
V katerem jeziku? V kateri pisavi? ...